

مرحله نهایی دادوستد اوراق بهادار، تسویه و پایاپای وجوه و اوراق بهادار است. پس از انجام معامله، باید مالکیت اوراق بهادار به خریدار و وجوه حاصل از فروش آن، پس از کسر کارمزدهای قانونی، به فروشنده منتقل شود. شکل اولیه انجام پذیرفتن این فرایند، به صورت فیزیکی بود که هنوز هم در تعدادی از بورس‌های اوراق بهادار معمول است. در حال حاضر، با توجه به گسترش بازارهای مالی و افزایش حجم دادوستد اوراق بهادار، سیستم کاغذی مشکلات و محدودیت‌های فراوانی برای فعالان در بازار به همراه دارد. افزایش حجم کار کاغذی، افزایش ریسک جعل، سرقت، نیاز به صرف زمان زیاد برای انتقال سهام، رعایت تشریفات قانونی آن و طولانی بودن زمان دریافت سهام جدید،

تنها تعدادی از این مشکلاتند. در سیستم کاغذی، شرکت‌های کارگزاری، نهاد تسویه، سرمایه‌گذاران و ناشران اوراق بهادار، زمان و نیروی انسانی زیادی صرف نقل و انتقال فیزیکی گواهی‌ها و تشریفات اداری آن می‌کنند که به راحتی قابل صرفه‌جویی است. روش جدید تسویه و پایاپای معاملات اوراق بهادار، استفاده از سیستم سپرده‌گذاری مرکزی است که به دلیل ویژگی‌ها و کارایی فوق‌العاده به سرعت مورد استقبال قرار گرفته و امروزه در بیشتر بورس‌های دنیا نقش مؤثری در تسهیل امور مربوط به تسویه و نقل و انتقال اوراق بهادار بر عهده دارد. هدف اصلی سیستم سپرده‌گذاری مرکزی، افزایش کارایی تسویه معاملات، پایاپای و انتقال اوراق بهادار از طریق یک سیستم ثبت الکترونیک است. در این سیستم، انتقال اوراق بهادار از یک حساب به حساب دیگر به صورت الکترونیک انجام می‌شود. سیستم سپرده‌گذاری با به‌کارگیری روشی مناسب، کار آ و قابل اعتماد برای تسویه معاملات اوراق بهادار، حجم کارهای دفتری و پشتیبانی را بشدت کاهش می‌دهد؛ به گونه‌ای که افزایش ناگهانی حجم معاملات، باعث افزایش حجم کار کاغذی و تشریفات اداری نمی‌شود. همچنین، ناشران اوراق بهادار از اقدامات طولانی و خسته‌کننده مربوط به تایپ و توزیع گواهی‌های مربوط به عرضه جدید یا توزیع سهام جایزه و حق تقدم‌رهایی پیدا می‌کنند.

تعریف

سیستم سپرده‌گذاری اوراق بهادار، یک سازوکار ثبت الکترونیک است که نگهداری اوراق بهادار و ثبت نقل و انتقال آنها را برعهده دارد. در این سیستم، مالکیت اوراق بهادار بدون نیاز به مبادله فیزیکی گواهی سهام یا هر سند کاغذی دیگر، همزمان با انتقال اوراق از یک حساب به حساب دیگر، تغییر می‌کند. از این رو، عملکرد آن بسیار شبیه عملکرد بانک است.

سیستم سپرده‌گذاری به عنوان یک نهاد امین، وظیفه نگهداری و نقل و انتقال اوراق بهادار سرمایه‌گذاران را برعهده دارد. این اوراق به نام سرمایه‌گذاران در سیستم ثبت می‌شوند و همه حقوق و عواید اوراق، از جمله سود تقسیم شده، سهام جایزه، حق تقدم‌های خرید و حق رأی، همچنان در اختیار مالکان اصلی اوراق بهادار قرار دارد. به عبارت دیگر، نگهداری اوراق بهادار در سیستم سپرده‌گذاری به نمایندگی از طرف سرمایه‌گذاران انجام می‌شود و حقوق و درآمدهای اوراق بهادار ثبت شده، به سیستم سپرده‌گذاری تعلق ندارد.

به طور معمول، شرکت سپرده‌گذاری مرکزی عهده‌دار اداره امور مربوط به سیستم سپرده‌گذاری است. این شرکت، که در قالب یک مؤسسه مالی و اعتباری ایجاد می‌شود، وظیفه نگهداری و ثبت نقل و انتقال مالکیت اوراق بهادار و همچنین، تهیه پشتیبان از اطلاعات روزانه و ارائه خدمات فنی به استفاده‌کنندگان از سیستم را برعهده دارد.

مزایای سیستم سپرده‌گذاری مرکزی برای فعالان بازار

با ایجاد سیستم سپرده‌گذاری، نحوه دادوستد اوراق بهادار دستخوش تحول نمی‌شود و خرید و فروش اوراق بهادار کماکان از طریق کارگزاران و مشابه روش معمول انجام می‌پذیرد. یعنی، سفارش‌های خرید و فروش از سوی سرمایه‌گذاران ابلاغ می‌شود و کارگزاران، همچنان بر پایه سفارش‌های

مشتریان، مبادرت به خرید یا فروش اوراق بهادار می‌کنند، اما فرایند تسویه در سیستم جدید متفاوت با سیستم کاغذی است. در سیستم جدید، به جای تحویل فیزیکی وجوه و اوراق بهادار، تسویه و پایاپای به صورت الکترونیک انجام می‌شود. از اینرو، سیستم سپرده‌گذاری یک سیستم ساده الکترونیک برای تسویه، تحویل و انتقال اوراق بهادار است و فعالیت‌های مربوط به دادوستد اوراق بهادار، همانند گذشته انجام می‌شود. سیستم سپرده‌گذاری، علاوه بر افزایش کارایی فرایند تسویه و کاهش ریسک مربوط به پایاپای اوراق، مزایای متعددی برای شرکت‌کنندگان در بازار ایجاد می‌کند.

مزایای برای سرمایه‌گذاران

منافع حاصل از سیستم سپرده‌گذاری برای سرمایه‌گذاران به شرح زیر است.

- حذف ریسک جعل، مفقود شدن و از بین رفتن اوراق بهادار
- رهایی از مشکلات مربوط به تحویل و نگهداری اسناد کاغذی به/از کارگزاران
- عدم نیاز به ارسال گواهی‌ها برای ثبت
- دسترسی خودکار به منافع و حقوق ناشی از مالکیت سهام
- صرفه‌جویی در زمان و هزینه. سیستم سپرده‌گذاری باعث صرفه‌جویی در وقت سرمایه‌گذاران می‌شود؛ چون مالکیت اوراق بهادار به محض انتقال به حساب سرمایه‌گذار، به نام او ثبت می‌شود و دیگر به صرف زمان برای دریافت گواهی انتقال موقت یا گواهی مربوط به سهام جدید نیازی نیست.

مزایای برای کارگزاران

با وجود سیستم سپرده‌گذاری، کارایی فعالیت‌های کارگزاران نیز بهبود می‌یابد؛ چون این سیستم مزایای متعددی برای کارگزاران دارد؛ از جمله:

- کاهش خطای انسانی در نقل و انتقال اسناد و گواهی‌ها
- صرفه‌جویی در نیروی انسانی و فضای اداری
- کاهش هزینه عملیاتی
- بهبود مدیریت اطلاعات
- امکان فعالیت گسترده‌تر.

مزایا برای شرکت‌ها

برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نیز این سیستم مزایایی به شرح زیر دارد.

- صرفه‌جویی در هزینه‌های کار کاغذی و هزینه‌های ثبت
- دسترسی به اطلاعات به‌روز سهامداران واقعی و موجودی آنها
- آسان‌سازی اقدامات شرکتی از قبیل توزیع سود، دعوت به مجمع و انتشار سهام جدید از طریق سیستم سپرده‌گذاری.

کارکردهای سیستم سپرده‌گذاری

کارکردهای عمده سیستم سپرده‌گذاری مرکزی به شرح ذیل می‌باشد.

۱- نگهداری سهام به صورت سپرده

پذیرش اوراق بهادار به شکل سپرده یکی از مهم‌ترین وظایف سیستم سپرده‌گذاری است؛ زیرا در این سیستم، تنها اوراقی قابل دادوستدند که در سیستم سپرده شده باشند. برای این منظور، دارایی سهامداران به صورت الکترونیک در سیستم سپرده‌گذاری ثبت می‌شود تا برای نقل و انتقال بعدی در دسترس باشد. بدیهی است در اینحالت، دیگر گواهی‌های فیزیکی ارزش دادوستد ندارند. البته این امکان وجود دارد که سرمایه‌گذاران در صورت تمایل، اوراق بهادار خود را از شکل سپرده خارج و به صورت فیزیکی نگهداری کنند

ولی برای دادوستد، اوراق بهادار حتماً باید سپرده‌شده باشند.

۲- انتقال اوراق بهادار

نقل و انتقال قهری و قانونی اوراق بهادار (احکام مراجع قضایی، ارث و...) در سیستم سپرده‌گذاری، به آسانی انجام می‌پذیرد. این فرایند، یک تراکنش یک طرفه است که در آن اوراق بهادار از حساب دارنده به حساب گیرنده در سیستم سپرده‌گذاری انتقال می‌یابد. همچنین، همزمان با انتقال اوراق بهادار از یک حساب به حساب دیگر، مالکیت آن نیز تغییر می‌کند.

۳- استرداد گواهی‌های فیزیکی (فراخوانی)

فراخوانی اوراق بهادار و انتشار رسیده‌های فیزیکی برای سرمایه‌گذارانی که مایلند، برگه‌های اوراق بهادار خود را در اختیار داشته باشند، از دیگر وظایف سیستم سپرده‌گذاری مرکزی است. بدیهی است این برگه‌ها ارزش معاملاتی ندارند.

۴- وثیقه‌کردن اوراق بهادار

مؤسسات مالی می‌توانند اوراق بهادار وثیقه‌ای (اوراق بهاداری که گیرندگان اعتبار به صورت وثیقه نزد مؤسسات مالی نگهداری می‌کنند) مشتریان خود را به صورت سپرده در سیستم نگهداری کنند. این فرصتی مناسب برای کاهش ریسک جعل و مفقودی گواهی‌های اوراق بهادار در مؤسسات مالی است. این دسته از اوراق، تنها از طرف وام‌دهنده قابل فک‌رهن یا فراخوانی خواهند بود اما حقوق نقدی و غیر نقدی آن، همچنان به دارنده اوراق بهادار تعلق دارد.

۵- قرض دادن یا قرض گرفتن اوراق بهادار

از دیگر کارکردهای این سیستم، امکان قرض دادن یا قرض گرفتن اوراق بهادار از طریق انتقال در سیستم سپرده‌گذاری بدون نقل و انتقال پول است.

۶- اقدامات شرکتی

سیستم سپرده‌گذاری بخشی از فعالیت‌های شرکت در زمینه تقسیم سود،

انتشار سهام جدید یا سهام جایزه، تجزیه یا ترکیب سهام و پرداخت وجه بازخرید اوراق را بر عهده می‌گیرد. به‌طور معمول، کارکردهای شرکتی سیستم سپرده‌گذاری به طرق زیر انجام می‌شود.

■ **اعلام مجمع:** براساس قانون، ناشر موظف است که سهامداران خود را برای برگزاری مجامع عمومی عادی و فوق‌العاده، ظرف مدت خاصی دعوت کند. برای این منظور، سیستم سپرده‌گذاری فهرستی از سهامداران شرکت و اطلاعات مربوط به آنها را تهیه می‌کند و در اختیار ناشر قرار می‌دهد. ناشر از این فهرست، برای ارسال دعوتنامه‌ها کمک می‌گیرد.

■ **تقسیم سود:** برای تقسیم سود، سیستم سپرده‌گذاری فهرست افراد ذینفع را تهیه می‌کند و در اختیار ناشر قرار می‌دهد. ناشر نیز براساس فهرست مزبور، سود حاصل را بین سهامداران تقسیم می‌کند. این گزارش، به‌طور معمول در آخرین روز، پیش از بسته‌شدن نماد شرکت تهیه می‌شود. تقسیم سود را از طریق سپرده‌گذاری نیز میتوان انجام داد.

■ **سهام جایزه:** در این مورد، ناشر اطلاعات لازم را برای سیستم سپرده‌گذاری ارسال می‌کند و پیرو آن، سیستم، تعداد اوراق بهادار سپرده شده اعضا را به تناسب سهام جایزه افزایش می‌دهد.

■ **حق تقدم خرید:** اختصاص حق تقدم‌های خرید به سهامداران ذینفع نیز، همانند انتشار سهام جدید، بر پایه فهرست اعلامی از سوی شرکت و به صورت الکترونیک انجام می‌گیرد. از آنجا که در این سازوکار به انتشار فیزیکی حق تقدم و ارسال آن برای سهامداران نیازی نیست، حق تقدم‌های اختصاص یافته به هر حساب، به محض ثبت در حساب قابل دادوستدند؛

■ **تجزیه یا ترکیب سهام:** در این ارتباط، سیستم سپرده‌گذاری تراز جدید هر سهامدار را محاسبه، و در تاریخ تأیید تجزیه یا ترکیب سهام از طرف ناشر، جایگزین تراز قدیمی می‌کند.

۷- نقل و انتقال وجوه از یک حساب به حساب دیگر

انتقال وجوه حاصل از دادوستد اوراق بهادار در سیستم سپرده‌گذاری مرکزی، به صورت مجزا از اوراق بهادار، انجام می‌گیرد. به طور معمول، تسویه و وجوه به یک بانک (بانک تسویه) سپرده می‌شود و بانک براساس اطلاعات دریافتی از سپرده‌گذاری، نقل و انتقال وجوه را انجام می‌دهد.

۸- تحویل در برابر پرداخت

«تحویل در برابر پرداخت» به معنی انتقال الکترونیک مالکیت اوراق بهادار در مقابل پرداخت پول برای تسویه تراکنش در بورس است. «تحویل در برابر پرداخت» تراکنشی دو طرفه است. تحویل‌دهنده (فروشنده) اوراق بهادار، «تحویل در برابر پرداخت» را در سیستم سپرده‌گذاری با مشخص کردن جزئیات مربوط به اوراق بهادار و پرداخت وجه، تقاضا می‌کند. به محض موافقت دریافت‌کننده (خریدار)، سیستم سپرده‌گذاری، حساب تحویل‌دهنده اوراق بهادار را بدهکار و حساب دریافت‌کننده اوراق بهادار را بستانکار می‌کند. در طرف پرداخت‌ها نیز حساب نقد خریدار اوراق را بستانکار و حساب نقد فروشنده را بدهکار می‌کند. استفاده از سازوکار «تحویل در برابر پرداخت» در نظام تسویه و پایاپای، ریسک‌های احتمالی نهاد تسویه را به کمترین حد ممکن کاهش می‌دهد.

دارندگان حساب و اعضا

انتقال اوراق بهادار و وجوه نقد در فرایند تسویه معاملات، از طریق حساب‌هایی صورت می‌گیرد که در سیستم سپرده‌گذاری افتتاح می‌شوند. به طور معمول، سه دسته حساب در سیستم سپرده‌گذاری ایجاد می‌شود؛ دسته اول، حساب‌های متعلق به سهامداران است که خود به دو حساب اصلی و کارگزاری تقسیم می‌شود. هر دارنده حساب، در سیستم سپرده‌گذاری، دارای

یک حساب اصلی است که عمدتاً از آن به عنوان حساب انتقالی به منظور جابه‌جایی اوراق بهادار استفاده می‌کند؛ به این ترتیب که هر ورقه بهادار به مجموعه حساب‌های فرد وارد یا از آن خارج می‌شود، لزوماً از این حساب عبور می‌کند. حساب کارگزاری نیز حسابی است که منحصراً برای نگهداری اوراق بهادار متعلق به دارنده حساب، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

دسته دوم از حساب‌ها، در اختیار اعضای سیستم سپرده‌گذاری - عمدتاً کارگزاران - قرار دارد. این افراد علاوه بر حساب‌های برشمرده، مجاز به افتتاح حساب‌های فرعی و حساب‌های مشتریان گروهی هستند و اجازه دارند از این حسابها برای ارائه خدمات حسابداری به مشتریان خود استفاده کنند. به عبارت دیگر، آنها می‌توانند به عنوان امین، اوراق بهادار مشتریان را نگهداری کنند؛ در حالی که سرمایه‌گذاران تنها می‌توانند اوراق بهادار در اختیار را وارد حساب‌های خود کنند.

آخرین دسته از حساب‌های مورد استفاده در سیستم سپرده‌گذاری، حساب نقدی است. هر دارنده حسابی که از تسهیلات مربوط به نظام "تحویل در برابر پرداخت" بهره می‌برد، ملزم به سپرده کردن مبلغ مشخصی در این حساب است که از آن برای تسویه تعهدات او استفاده می‌شود. البته در تعدادی از سیستم‌های سپرده‌گذاری، تسویه وجوه از طریق بانک‌های تسویه انجام می‌شود که طرف قرارداد سیستم سپرده‌گذاری هستند.

کلیه کارگزاران و بانک‌ها - اعم از تجاری و سرمایه‌گذاری - مجاز به داشتن حساب به عنوان اعضای سیستم سپرده‌گذاری هستند. در مقابل، حساب اشخاص حقوقی نظیر شرکت‌های لیزینگ و شرکت‌های بیمه نزد سیستم سپرده‌گذاری از نوع حساب‌های سرمایه‌گذاران است. این توضیح ضروری است که دسترسی هر دو گروه یاد شده به سیستم سپرده‌گذاری به‌طور مستقیم خواهد بود.

ناشرانی هم که اوراق آنها از حالت فیزیکی به ثبت الکترونیک تغییر می‌کند، نقش مهمی در سیستم سپرده‌گذاری دارند. دسترسی این شرکت‌ها به خدمات سیستم سپرده‌گذاری بدون واسطه یا از طریق کارگزاران است. اوراق بهادار این دسته از ناشران پس از تأیید توسط سیستم سپرده‌گذاری و امضای موافقتنامه، در سیستم ثبت می‌شود. این سازوکار، مشکلات مربوط به جعل، تکرار، مفقود شدن و سرقت گواهی‌های اوراق بهادار را رفع می‌کند؛ زیرا ناشر موظف است پیش از ثبت آنها در سیستم سپرده‌گذاری، اصالت اوراق را به دقت کنترل کند.

مؤسسات مالی که اوراق بهادار را به‌عنوان وثیقه برای پرداخت وام قبول می‌کنند نیز می‌توانند این اوراق را در حساب خود، نزد سیستم سپرده‌گذاری نگهداری کنند. این مؤسسات، به طور مستقیم به سیستم دسترسی دارند. البته برای این کار باید موافقتنامه تعیین شده را امضا کنند. کنترل اوراق بهاداری که نزد سیستم سپرده‌گذاری وثیقه می‌شود، بر عهده مؤسسه مالی است و مؤسسه می‌تواند در صورت لزوم، وثیقه‌ها را از حساب خارج کند اما منافع حاصل از اوراق، کماکان به مالک اصلی تعلق دارد. همچنین این اوراق تنها زمانی قابل انتقالند که از حالت وثیقه خارج شوند.

اهداف سیستم سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار

سیستم‌های سپرده‌گذاری مرکزی اهداف عمده زیر را پیگیری می‌کنند.

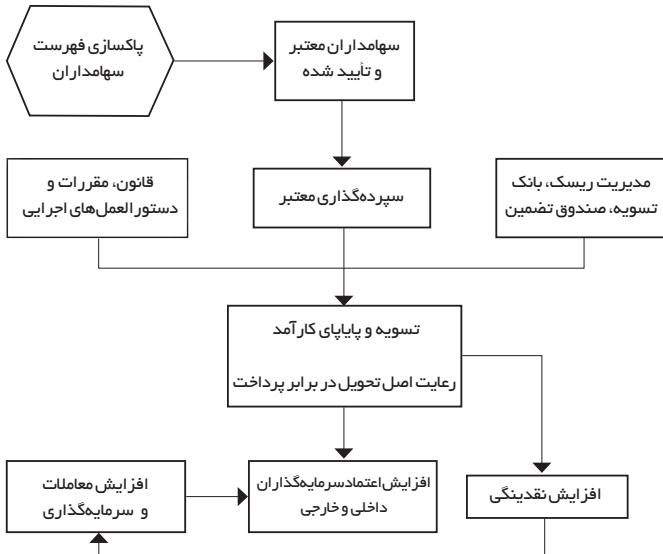
- ایجاد سیستم پیشرفته ثبت، سپرده‌گذاری و تسویه و پایاپای
- تضمین فرایند تسویه معاملات اوراق بهادار مطابق با استانداردهای جهانی

(ISSA, G30)

- ساده‌سازی فرایند انتقال مالکیت اوراق بهادار و کاهش هزینه‌های تسویه معاملات

- به حداقل رساندن ریسک‌های مرتبط با تسویه معاملات از طریق ثبت الکترونیک، بانک تسویه و صندوق تضمین
- فراهم آوردن بستر لازم برای افزایش حجم معاملات در بازار
- انجام دادن اقدامات شرکتی به شکل کارآمد
- تقویت اعتماد سرمایه‌گذاران از طریق افزایش کارایی تسویه معاملات و اطلاع‌رسانی شفافتر
- فراهم آوردن امکان همکاری متقابل با بازارهای جهانی
- ایجاد پایگاه داده فراگیر برای اوراق بهادار و سهامداران شرکت‌ها.

نمودار نمای کلی فرایند سپرده‌گذاری اوراق بهادار

شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه ایران

شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه (سهامی عام) به دنبال تفکر تضمین امنیت و کارآمدی بازار اوراق بهادار ایران از طریق توسعه و بهینه‌سازی سازوکار تسویه معاملات اوراق بهادار با تمرکز بر افزایش کارایی، کاهش ریسک و کاهش هزینه‌های پایاپای و تسویه وجوه معاملات با رعایت قوانین و مقررات جاری کشور در تاریخ ۵ دی‌ماه ۱۳۸۴ در اداره ثبت کشورها و مؤسسات غیرتجاری تهران به ثبت رسید.

موضوع فعالیت شرکت سپرده‌گذاری

موضوع فعالیت شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" مطابق اساسنامه این شرکت عبارت است از:

- افتتاح و نگهداری حساب وجوه و اوراق بهادار بازارهای خارج از بورس، بورس‌های اوراق بهادار و کالایی متعلق به سهامداران، کارگزاران، سایر نهادهای مالی و اشخاص حقیقی و حقوقی
- درج، کدگذاری، نگهداری، تسویه و پایاپای معاملات کالاها، اوراق بهادار و سایر ابزارهای مالی
- سپرده‌گذاری و امانت‌پذیری انواع اوراق بهادار در سامانه عملیاتی شرکت
- سپرده نمودن اوراق بهادار وثیقه شده نزد هر شخص حقیقی یا حقوقی
- ذینفع و ایجاد تسهیلات لازم برای اشخاص ذینفع جهت کنترل سپرده‌ها به منظور اطمینان بخشی در مورد عملکرد شرکت و فک رهن اوراق مذکور به درخواست ذینفع وثیقه
- قرض دهی، قرض‌گیری و هرگونه مبادله اوراق بهادار به عنوان واسطه
- تهیه و ارائه گزارش‌های مورد نیاز کارگزاران و مشتریان
- به‌کارگیری شیوه‌های مناسب و ابزارها و روش‌های الکترونیکی در تسویه

وجوه و پایاپای اوراق بهادار

■ انجام دادن اقدامات شرکتی برای شرکت‌های سهامی عام از جمله:

الف) ثبت و نگهداری اسامی و سوابق مالکان اوراق بهادار و ارائه کلیه خدمات مرتبط با آن به ناشران اوراق بهادار.

ب) تهیه و ارائه اطلاعات مورد نیاز

پ) برگزاری مجامع شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و بازار خارج از بورس و انجام دادن کلیه امور مربوط به آن

ت) دریافت اطلاعات مربوط به تشکیل مجامع و اعلام آن به اشخاص ذینفع

ث) دریافت اطلاعات مربوط به تقسیم سود و انجام اقدامات و ایجاد تسهیلات لازم جهت توزیع آن

ج) دریافت اطلاعات مربوط به حق تقدم خرید سهام و انتشار و ارسال آن برای سهامداران

■ انجام دادن خدمات تسویه وجوه، پایاپای، سپرده‌گذاری و امانت‌پذیری اوراق بهادار خارجی

■ ارائه خدمات تخصصی به بورس‌های اوراق بهادار، بازارهای خارج از بورس، بورس‌های کالایی، ناشران اوراق بهادار، کارگزاران و سایر فعالان بازار اوراق بهادار

■ انجام دادن کلیه عملیات و معاملات مجاز مالی، خدماتی، مشاوره‌ای و تجاری مربوط به بورس‌های اوراق بهادار، بورس‌های کالایی و بازارهای خارج از بورس

■ همکاری با بورس‌های منطقه ای و جهانی و نهادهای مرتبط با آنها

■ دریافت هر مبلغ وام، تحصیل هرگونه دارایی منقول یا غیر منقول، حقوق یا امتیاز و انجام دادن هرگونه معامله از قبیل خرید، فروش، اجاره و رهن و ... که

در جهت راستای موضوع فعالیت شرکت لازم یا مفید باشد.

- ایجاد و اداره صندوق تضمین تسویه
- پذیرش انبارها، نظارت بر فعالیت آنها و انجام دادن عملیات مربوط به انبارها که در جهت تسهیل داد و ستد معاملات در بورس‌های کالایی صورت می‌گیرد.
- اجرای سایر وظایفی که مطابق قانون و مقررات به عهده شرکت گذاشته شده است.

خدمات شرکت سپرده‌گذاری

خدمات این شرکت به دو دسته قابل تفکیک‌ند: خدماتی که به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس ارائه می‌گردد، خدماتی که به سهامداران یا دارندگان اوراق بهادار عرضه می‌شود.

۱- خدمات به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس

■ درج مشخصات شرکت‌های تازه پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" و ایجاد نماد معاملاتی: هنگامی که شرکتی واجد شرایط برای عضویت در بورس اوراق بهادار شناخته می‌شود، مشخصات آن جهت عرضه سهام شرکت در بورس توسط شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" وارد می‌شود. بدین منظور، طی نامه‌ای مشخصات لازم به همراه امیدنامه شرکت مذکور برای درج در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" از مدیریت پذیرش اوراق بهادار به شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" ابلاغ می‌شود. شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" وظیفه فراهم کردن تمهیدات لازم در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" برای معاملات سهام شرکت تازه پذیرفته شده در بورس را دارد. اطلاعات لازم در این زمینه شامل موارد زیر است: نام شرکت،

نماد شرکت، نوع فعالیت شرکت، سال مالی شرکت، کارگزار معرف شرکت جهت عرضه اولیه، ترکیب سهامداران فعلی شرکت و نشانی و تلفن شرکت.

■ اعمال افزایش سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار":

میزان افزایش سرمایه شرکت‌ها در جلسه مجمع عمومی فوق‌العاده تصویب می‌شود و به اداره نظارت بر ناشران بورسی سازمان بورس و اوراق بهادار اعلام می‌گردد. در این اداره، افزایش سرمایه (از نوع جایزه یا حق تقدم) طی نامه‌ای به اطلاع شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" می‌رسد. شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" وظیفه اعمال افزایش سرمایه در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" از جمله ایجاد نماد معاملاتی افزایش سرمایه از نوع جایزه یا حق تقدم، اعمال افزایش سرمایه در شاخص، ارسال پیام اعمال افزایش سرمایه برای تمام کاربران در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار"، ایجاد کد معاملاتی پاره سهام ایجاد شده و توقف معاملات نمادهای افزایش سرمایه را بر عهده دارد. در این نامه، میزان سرمایه اولیه قید شده است که باید با اطلاعات موجود در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" همخوانی داشته باشد. علاوه بر این، میزان درصد افزایش سرمایه (به صورت کسری یا اعشاری)، میزان سرمایه نهایی، نوع افزایش سرمایه (حق تقدم یا جایزه)، تاریخ مجمع عمومی فوق‌العاده و امکان معامله مکرر حق تقدم در نماد شرکت ذکر شده است که باید در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" اعمال شود. پس از اعمال تغییرات، مراتب طی نامه‌ای به اطلاع اداره نظارت بر ناشران بورسی می‌رسد.

■ ایجاد کد معاملاتی حق تقدم‌های استفاده نشده در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار":

اگر افزایش سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار از نوع

حق تقدم باشد، پس از سپری شدن مدت مقرر جهت پذیره‌نویسی سهام حق تقدم، دارایی سهام حق تقدم سهامدارانی که از حق تقدم خود استفاده نکرده‌اند، در شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه"، از کد سهامداری آنان کسر و به کد معاملاتی حق تقدم‌های استفاده نشده اضافه می‌شود. حق تقدم‌هایی که کارگزار خاصی از آنها استفاده نکرده است، فروخته می‌شوند و درآمد حاصل از آنها بین سهامداران مربوطه توزیع می‌گردد.

■ ادغام افزایش سرمایه "شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار":
پس از انجام پذیرفتن مراحل قانونی ثبت افزایش سرمایه "شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار" در اداره ثبت شرکت‌ها، افزایش سرمایه از نوع جایزه یا حق تقدم در دارایی سهامداران ادغام می‌شود. در این مرحله، در صورت تمایل "شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" و انجام گرفتن مراحل لازم، دارایی سهامداران سپرده و "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" چاپ می‌شود، در غیر این صورت، "شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" اقدام به چاپ برگه‌های سهام می‌کند.

■ چاپ "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" افزایش سرمایه:
پس از ادغام افزایش سرمایه در دارایی سهامداران، "شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" می‌تواند در صورت تمایل، سهام خود را نزد شرکت "سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" سپرده کند و چاپ "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" خود را به شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" واگذار نماید. در این صورت، "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" با سرمایه جدید برای تمام سهامداران "شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" در واحد سپرده‌گذاری چاپ می‌شود و برای توزیع بین سهامداران به "شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" تحویل می‌گردد. کارمزدهای مربوطه نیز به حساب شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه

وجوه" واریز می‌شوند.

■ پایاپای اوراق بهادار:

عملیات پایاپای اوراق بهادار در واحد سپرده‌گذاری شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه"، انجام می‌پذیرد. "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" در ساعت خاصی از روز در این واحد چاپ و نگهداری می‌شوند. این گواهینامه‌ها پس از چاپ به کارگزاری‌ها، شرکت‌ها و سهامداران تحویل داده می‌شوند.

■ سپرده‌گذاری سهام "شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار": "شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" به منظور تسهیل و تسریع در امر خرید و فروش سهام خود بین سهامداران، اقدام به سپرده‌گذاری سهام خود نزد شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" می‌کنند. در این صورت، به جای برگه‌های سهام "شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار"، "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" از سوی شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" چاپ می‌شود و در اختیار سهامداران قرار می‌گیرد.

■ ارائه خدمات امور سهامداران "شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار":

شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، در صورت تمایل، می‌توانند فرایندهای امور سهامداران خود (از قبیل عملیات حقوقی سهامداران، برگزاری مجامع شرکت‌ها، توزیع "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام"، پذیره‌نویسی افزایش سرمایه، توزیع سود و غیره) را به شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" بسپارند.

■ ارائه گزارش‌های مورد درخواست "شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار":

چنانچه "شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" مایل به دریافت اطلاعات خاصی از سهامداران خود باشند، می‌توانند درخواست خویش را به شرکت "سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" تسلیم کنند.

۲- خدمات به سهامداران

■ صدور گردش معاملات سهامداران

گردش معاملات هر سهامدار، اعم از حقیقی یا حقوقی، بین تاریخ‌های معین شامل میزان خرید و فروش سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار بین آن تاریخ‌ها، قیمت سهام خریداری شده و فروخته شده و کارگزار خریدار یا فروشنده است.

■ صدور "گواهینامه سپرده سهام" المثنی

■ انتقال دارایی سهامدار متوفی:

طی عملیات انتقال قهری سهام، سهام متوفی، براساس گواهی حصر وراثت، به وارثان وی انتقال می‌یابد و "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" وراثت چاپ می‌شود.

■ وثیقه‌گذاری سهام و عملیات مربوطه

در حال حاضر این امکان وجود دارد که اشخاص حقیقی و حقوقی جهت دریافت تسهیلات از مؤسسات معتبر مالی، به وثیقه‌گذاری سهام خود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نزد این مؤسسات اقدام کنند. در این صورت، راهن یا مرتهن براساس قراردادشان، درخواست توثیق تعداد سهام معین راهن در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" نزد مرتهن را می‌کند. دارایی سهام مورد وثیقه از کد سهامداری فرد کم میشود و به کد سهامداری وثیقه انتقال می‌یابد. اگر راهن به هر صورت نتواند تعهدات خود را اجرا کند، مرتهن محق خواهد بود نسبت به (فروش یا تملیک) سهام توثیقی تصمیم‌گیری کند.

هم‌اکنون هر نوع افزایش سرمایه (جایزه و حق تقدم) که به دارایی راهن تعلق بگیرد، در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" نزد مرتهن وثیقه باقی می‌ماند. تعیین تکلیف افزایش سرمایه و سود متعلق به سهام وثیقه بر مبنای قرارداد بین راهن و مرتهن است.

■ تخصیص سهام از جانب سازمان خصوصی‌سازی
سهمدارانی که از جانب سازمان خصوصی‌سازی سهامدار شده‌اند، پس از تسویه حساب با آن سازمان، بعد از بررسی حقوقی در شرکت "سپرده گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه" دارایی سهامشان به کد سهامداری آنها انتقال می‌یابد.

■ صدور وضعیت دارایی سهامداران
وضعیت دارایی سهامدار شامل تعداد سهام وی در هر یک از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، قیمت (قیمتی که سهام در آن روز بسته شده است) آن در آخرین تاریخ نزدیک به تاریخ تهیه وضعیت دارایی (وضعیت دارایی برای هر زمان در گذشته قابل تهیه است) و ارزش کل دارایی سهام وی در هر شرکت و در مجموع شرکت‌هایی که سهامدار مالک سهام است، خواهد بود.

■ اصلاح مشخصات سهامداران
سهمدارانی که مشخصات شناسنامه‌ای (در مورد سهامداران حقوقی مشخصات ثبتی) آنان با مشخصات موجود در "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" آنها یا "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" مغایرت دارد، باید مشخصات خود را در سامانه بورس اصلاح کنند؛ زیرا تا زمانی که مشخصاتشان اصلاح نشود، قادر به خرید و فروش سهام در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" نیستند. از این رو، سهامداران برای از دست‌دادن زمان به هنگام معامله سهام، باید به اصلاح مشخصات و سپس فعال سازی کد سهامداری خود در

"سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" اقدام کنند. در این فرایند، مشخصات سهامداران مطابق مشخصات شناسنامه‌ای و تأیید رایانه‌ای اداره ثبت احوال مبنی بر درست بودن کد ملی در "سامانه رایانه‌ای معاملات بورس اوراق بهادار" اصلاح می‌شود و "گواهینامه‌های نقل و انتقال سهام" جدید با کد سهامداری صحیح چاپ و تحویل سهامداران می‌گردد.

■ عملیات دادگاهی:

در این کارکرد، کلیه امور مربوط به توقیف سهام، رفع توقیف سهام، انتقال قانونی سهام، فروش سهام توقیفی و مزایده سهام توقیفی از طریق شرکت سپرده‌گذاری مرکزی اوراق بهادار و تسویه وجوه و با حکم مراجع قضایی صورت می‌گیرد.